

СЮЖЕТ У МАЛИХ ЛІРИЧНИХ ЖАНРАХ

Тетяна Винник

Аспірантка, Інститут філології,
Київський національний університет імені Тараса Шавченка (УКРАЇНА),
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, e-mail: vunnuk_nspu@ukr.net

UDK: 821.161.2-193.09

ABSTRACT

The article is devoted to the investigation of lyric subject and fabula in the short lyric genres on the material of B.-I. Antonych's, M. Vingranovskyi's, V. Herasymyuk's, M. Rulskiyi's, V. Svidzinskiy's, V. Stus's and L. Talalay's poetry. The basic attention is concentrated on finding out of the main peculiarities of lyric subject and fabula in the stanzas, hokku and poem-miniature. The short lyric genres turn out in the process of the specific author's interpretations and modifications.

Key words: stanzas, hokku, poem-miniature, lyric subject, fibula

У статті розглядається ліричний сюжет та фабула у малих ліричних жанрах на матеріалі поезії Б.-І. Антонича, М. Вінграновського, В. Герасим'юка, М. Рильського, В. Свідзинського, В. Стуса та Л. Талалая. Основна увага сконцентрована на визначальних особливостях ліричного сюжету та фабули у стансах, хоку та вірші-мініатюрі, які мають тенденцію до інтеграції у процес авторських переосмислень та модифікацій.

Ключові слова: станси, хоку, вірш-мініатюра, ліричний сюжет, фабула.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасному літературно-мистецькому процесі визначальне місце посідає синтез та діалог культур, завдяки чому відбувається оновлення та збагачення традиційних форм, жанрів та поетичних ідей як в окремих національних літературах, так і у світовій художній культурі загалом. Це безпосередньо стосується і ліричної поезії, де відбувається переосмислення традиційних та створення нових жанрових модифікацій. Дослідження малих ліричних жанрів вирізняються багатогранністю та різноманітністю наукових підходів. До вивчення цих жанрів зверталися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, оскільки їх поетика характеризується складністю та багатовимірністю.

Актуальність статті обумовлена необхідністю комплексного дослідження та аналізу закономірностей функціонування ліричного сюжету та фабули у малих ліричних жанрах (стансах, хоку та віршах-мініатюрах) на прикладі творчості Б.-І. Антонича, М. Вінграновського, В. Герасим'юка, М. Рильського, В. Свідзинського, В. Стуса та Л. Талалая.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Теоретичне осмислення та пошук підходів до практичного аналізу ліричного сюжету та фабули віднайшло своє відображення у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема в роботах М.Ю. Лотмана [10; 11], Б.В. Томашевського [20], Ю.Н. Тинянова [21], Т.І. Сільман [16], Н.І. Копилової [6] та ін. Дослідники акцентували увагу на дослідженні структури та особливостей сюжету в літературі загалом або в певному її роді (епосі, ліриці чи драмі), проте не зверталися до вивчення своєрідності ліричного сюжету та фабули у малих ліричних жанрах. Наукові доробки з загальної теорії малих ліричних жанрів віднайшли своє відображення у працях А. Скоця [17, 12-16], В. Корнійчука [7, 118-126], Н.В. Науменко [12], А.А. Доліна [4, 109-129], Ю. Кочебуя [8, 54-56], Г.Ф. Семенюка [15, 154-165] та ін.

Мета статті полягає у вивченні особливостей та закономірностей функціонування ліричного сюжету та фабули у малих ліричних жанрах (стансах, хоку, віршах-мініатюрах) на

прикладі творчості Б.-І. Антонича, М. Вінграновського, В. Герасим'юка, М. Рильського, В. Свідзинського, В. Стуса та Л. Талалая.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вивчення малих ліричних жанрів має давню традицію в історії літературознавства. Зокрема історія досліджень особливостей поетики стансів, хоку, віршів-мініатюр у світовій літературі умовно складається з двох вимірів: діахронічного та синхронічного. Звернення до аналізу структури зазначених жанрів у діахронії характеризується науковими дослідженнями у динаміці від зародження жанру до сучасного функціонування. Синхронічний вимір акцентує увагу на поетиці малих ліричних жанрів в певний період у творчості окремого поета чи групи авторів (певної мистецької школи). Поети, переосмислюючи та змінюючи здобутки попередників, інтегрують певні жанри у власну творчість та утворюють нові індивідуально-авторські поетичні доробки, формують нові жанрові модифікації.

Станси визначаються як невеликий ліричний вірш, що складається із чотирирядкових ямбічних строф, кожна з яких характеризується викінченою філософською думкою. При цьому вони відмежовані одна від одної і за змістом, і за формою. Проте схема римування однакова впродовж усього вірша [9, 639]. На думку В. Корнійчука, характерною ознакою стансів є «...медитативність, спокійна, плавна течія вірша та структурна мобільність, адже для цього жанру не існує ні тематичних, ні стилєвих обмежень...» [7, 119].

Хоку – традиційний жанр японської пейзажної лірики, що виник у XVI ст., зумовлений розвитком міської культури. Це трирядковий неримований вірш, постав на основі першої півстрофи танка [7, 709].

Вірш-мініатюра визначається, як невеликий за обсягом, цілком довершений художній твір, який узагальнює чи типізує картини. До віршів-мініатюр належать рубаї у поезії східних народів, японський хоку, польські фразки, українські коломийки [7, 450].

Малі ліричні жанри віднайшли широке відображення в українській літературі в XX столітті. Зокрема, Б.-І. Антонич, М. Вінграновський, В. Герасим'юк, М. Рильський, В. Свідзинський, В. Стус та Л. Талалай, застосовуючи в своїй творчості традиційні жанротворчі канони стансів, хоку та віршів-мініатюр, індивідуально переосмислювали поетику зазначених жанрів та модифікували їх у залежності від власного авторського ідіостилію. Значної модифікації зазнали сюжетно-композиційні та фабульні характеристики стансів, хоку та віршів-мініатюр у творчості вказаних авторів.

Поезія Богдана-Ігоря Антонича характеризується уславленням природних сил, відображенням давньослов'янських традицій та вірувань, нерозривним зв'язком людини і природи. Сюжетна структура та фабульні характеристики у жанрах стансів, хоку та вірша-мініатюри мають такі особливості:

Збірка «Ліричне інтермеццо» утворює цикл віршів-мініатюр, покликаних поетично та лаконічно осмислити та відобразити природу поезії та мистецтва, роль людини у світі, сутність буття на землі всього живого («Сутінь» [5], «Дружня гутірка» [5], «Шлюб» [5], «Гвоздики» [5], «Фіялки» [5] та ін.).

Сюжет віршів-мініатюр поета звернені до уяви читача для того, аби викликати почуття взаємозв'язку людини з природними силами, мистецтвом, космосом та законами Всесвіту («Диво» [5], «Забута земля» [5], «Дно пейзажу» [5], «Фіялки» [5], «Ars poetica» [5] та ін.).

За стилістичними особливостями малі ліричні жанри в творчості Б. Ігоря-Антонича поєднує елементи символізму та сентименталізму з використанням окремих жанрово-стилістичних прийомів українського фольклору («Дно пейзажу» [5], «Подвійний концерт» [5], «Буря» [5], «Червона китайка» [5], «Ars poetica» [5] та ін.).

Поезія «Ars poetica» включає елементи вірша-мініатюри та стансів: твір поєднує завершеність думки кожної строфи та узагальнює думку ліричного героя про визначальну роль мистецтва в житті людини: «*«Мініатюри сонця — яблуко натхнення // на дереві життя — на дереві мистецтва, // і творчість, наче присуд, творчість невмоленна // і з світом торг красою — муз скупих купецтво...»* [5]. Творчість та мистецтво допомагає особистості збагнути закони природи та пізнати своє призначення у світі, мистецтво дозволяє зосередитися на собі та осмислити власну сутність: «*...а ти, як завжди, будеш сам, щоб все забути...»* [5].

Поетичні твори Богдана Ігоря-Антонича відображають прагнення ліричного героя до внутрішньої гармонії, краси та пізнання загадок природи та мистецтва.

Творча спадщина Миколи Вінграновського відрізняється оригінальністю жанрових форм, тем, образів та художніх засобів. Важливе місце у творчості поета посідають малі ліричні жанри, що мають такі сюжетні та фабульні властивості:

Циклічність жанрових утворень. Авторський цикл «Станси» складається з шести поетичних творів, кожна з яких може одночасно розглядатися як самостійна поетична одиниця, так і в якості частини поетичного циклу. Кожен із стансів присвячений оспівуванню кохання ліричного героя. Фабульний вимір циклу має тенденцію до змістовного розширення: цикл починається відображенням кохання ліричного героя до його коханої, продовжується поетичним осмисленням кохання до Батьківщина, рідного краю та навколишньої природи, а завершується зображенням космічної гармонії у світі: «*Замоквкла раптом, зайнялася // Радіостанція Життя! // Я знов коханий... Боже мій! // Щасливий вік той, у якому // Живе твій подих долі й мрій, // Краси і грації...*» [1].

Адаптація запозичених жанрів до української дійсності. Микола Вінграновський майстерно втілює українські реалії в жанрі хоку. Наприклад: «*Над чорнобривцями в саду // Останнє яблуко висить. // Останній лист упав на чорнобривці вчора...*» [1].

У фабульному та сюжетно-композиційному аспектах автор відтворює почуття кохання, гармонії, любові та вірності до власного дому та рідного краю, зображує внутрішні почуття ліричного героя («Станси» [1], «На могилі стояло сонцею...» [1], «Душа наїлася, та бреше...» [1], «Ластівко біля вікна...» [1], «Лазить сонечко в травах...» [1], «На могилі стояло сонце...» [1] та ін.).

Широке застосування стилістичних фігур (різноманіття тропів та художніх засобів, риторичних вигуків, запитань, звертань, інверсивних конструкцій та ін.) («Станси» [1], «Душа наїлася, та бреше...» [1], «Лазить сонечко в травах...» [1], «На могилі стояло сонце...» [1] та ін.).

Вірш-мініатюра «Прилетіли коні – ударили в скроні» включає елементи стансів: кожен із п'яти рядків має завершену думку, що поєднується асоціативними образами та динамікою зображуваних подій: «*Прилетіли коні – ударили в скроні. // Прилетіли в серпні – ударили в серце. // Ударили в долю, захмеліли з болю. // Захмеліли з болю, наїржались вволю. // Отакі-то коні – сльози на долоні...*» [1]. Кожний рядок складається з 12 складів та утворює особливу ритмічну організацію твору, яка відтворює як стрімкий рух подій так і швидкість думки ліричного героя.

Микола Вінграновський широко застосовував хоку, станси та вірші-мініатюри у своїй творчості, відобразив складність внутрішньої організації ліричного героя, оспівав почуття кохання, красу та гармонію зовнішнього світу.

Творчість Василя Герасим'юка сповнена глибоким ліризмом та медитативністю творчих пошуків. Малі ліричні жанри визначаються як одні із найпродуктивніших у творчості автора. Особливе місце посідають наступні сюжетні та фабульні характеристики в творчому спадку Василя Герасим'юка:

Ознаки безсюжетної композиції та фрагментарності («Червоні щити. Лице сумне...» [2, 19], «Де холодна рука...» [2, 19], «Така хвороба...» [2, 42], «І збудуться слова...» [2, 43], «Поезіє, порятувала ти плоть...» [3, 116] та ін.).

У фабульному та мотивному аспектах малі ліричні жанри у творчості поета зорієнтовані на відображення краси природного світу, сільських пейзажів, емоційне висвітлення внутрішнього світу героя, відтворені елементи одичної лірики («Василеві Портяку – на 50-ліття» [3, 133], «Білим ягнятам залишу ґрунь і присліп» [3, 116], «Де холодна рука...» [2, 19], «Така хвороба...» [2, 42], «Поезіє, порятувала ти плоть...» [3, 116] та ін.).

Підвищена емоційність художніх засобів, використання складних та простих синтаксичних структур, що надають творам виразності, ритмічного прискорення або уповільнення в залежності від авторської інтенції («Червоні щити. Лице сумне...» [2, 19], «Злетів Капак над гори...» [2, 21], «Дальнім ґрунем...» [2, 30], «Така хвороба...» [2, 42], «Де холодна рука...» [2, 19] та ін.).

Поезія «Василеві Портяку – на 50-ліття» за характерними ознаками належить до стансів, який складається з трьох чотирирядкових хореїчних строф, кожна з яких має логічно завершену змістовну думку. Поезія також має ознаки одичної лірики, оскільки за фабульними особливостями варто відзначити піднесений пафос поезії, уславлення Василя Пор-

тяка, який порівнюється з ангелом: «*Нам потрібен ангел іще, // але воїнству, а не війську! // Цей, мов церкву лаодикійську, // не морозить і не пече...*» [3, 133]. У стансах прослідковується тенденція до ритмічної та фонетичної упорядкованості, присутнє перехресне римування, жіноча рима: «*Царські лови. Дух перемаже. // Звівся виплюнутий із Уст, ріг // підняв і сказав: дай Боже!*» [3, 133].

В авторському доробку В. Герасим'юка особливих жанрових модифікацій зазнало хоку. Зокрема, в поезії «*Білим ягнятам залишу ґрунь і присліп...*» поєднані елементи хоку та стансів: перша строфа складається з трьох рядків, а друга – з чотирьох. Перша частина твору відображує внутрішні пошуки ліричного героя, має парне римування: «*Білим ягнятам залишу ґрунь і присліп. // Коникам сивим сіно срібне залишу. // Бубон у грудях перекидає дріб в тишу... тишу... тишу...*» [3, 116]. Стансова частина має перехресне римування та втілює метафоричне зображення посиленої емоційності ліричного героя поезії: «*Легіт небесний переманює кров // по краплині, по віршу. // Фрела у грудях — мабуть, місяць зійшов // чорним вівцям залишу...*» [3, 116].

Вірш-мініатюра «*Червоні щити. Лице сумне...*» складається з двох чотирьохрядкових строф, що відображають звернення ліричного героя до коханої з проханням полегшити страждання: «*Червоні щити. Лице сумне. // Лице сумне. Ракети тремтять. // Обми мене. Одягни мене. // До столу зі мною сядь...*» [2, 19]. Визначальне значення у структурі цього твору мають синтаксичні особливості: поезія побудована з коротких простих спонукальних речень, які надають твору текстової виразності та специфічного ритмічного сповільнення: «*Налий мені молока горня. // Вікно застели в пізній час. // На горах страждань — мечів стерня. // На горах страждань — князь...*» [2, 19].

Малі ліричні жанри у творчому доробку Василя Герасим'юка характеризуються філософським осмисленням, емоційністю та підвищеною медитативністю.

Творчість Максима Рильського включає ознаки неокласицизму та неоромантизму, що спільно утворюють самобутні індивідуально-авторські модифікації та визначальні особливості поетичних доробків. М. Рильський досить активно використовував малі ліричні жанри в своїй творчості, які на сюжетному та фабульному рівнях мали наступні характеристики:

Відображення краси природного світу, сільських пейзажів, («*Збирають світлі, золоті меди*» [13, 43], «*Люблю похмурі дні, коли крізь сизі хмари...*» [13, 24], «*День осінній... вітер віє...*» [13, 24], «*На білу гречку впали роси...*» [13, 27], «*Шумить, і шепче, і тривожить...*» [13, 36] та ін.

Ліричний або філософський роздум про сенс буття, осмислення ролі природного світу в житті людини («*Тріпоче сокір, сріблом потемнілим*» [13, С. 41], «*Дощ*» [13, С. 41], «*День осінній... вітер віє...*» [13, С. 24], «*На білу гречку впали роси...*» [13, 27], «*На мосту, над темною водою...*» [13, 45] та ін.).

Єдність та взаємопов'язаність формальних та змістовних особливостей віршів-мініатюр. Використовувані художні засоби та жанротворчі елементи підпорядковуються художній темі та ідеї поетичних творів («*Я натовмився од екзотики*» [13, 45], «*Піднялися крила*» [13, 48], «*День осінній... вітер віє...*» [13, 24], «*На білу гречку впали роси...*» [13, 27], «*На мосту, над темною водою...*» [13, 45] та ін.).

У вірші-мініатюрі «*Люблю похмурі дні, коли крізь сизі хмари...*» автор описує появу сонячного проміння після дощу, що уособлює початок нового життя після того, як минають життєві негаразди: «*Люблю похмурі дні, коли крізь сизі хмари // Чуть пробивається проміння золоте // І ллє у тумані на землю тихі чари. // Люблю я дощ рясний, що гучно з неба ллється: // Після дощу того уся земля цвіте... // І ліс, покритий краплями блискучими, сміється...*» [13, 24].

Станси «*На білу гречку впали роси...*» відображають фрагменти сільського ландшафту. У кожній строфі висловлюється окрема думка, що виступає складовою змісту твору: «*На білу гречку впали роси, // Веселі бджоли одгули, // Замовкло поле стоголосе...*» [13, 27]. Кожний рядок-речення описує природну реалію, яскраво відображає природний світ. В поезії автор застосовує багату палітру художніх засобів: персоніфікації («*впали роси*», «*замовкло поле*», «*дорога в'ється*»), метафори («*обійми золотої мли*»), епітети («*біла гречка*», «*поле стоголосе*») та ін.

Максим Рильський у малих ліричних жанрах використовував різноманіття художніх засобів, зображав гармонію природного світу та місце людини в ньому.

Творчий спадок Володимира Свідзінського вирізняється оптимістичністю світобачення, вірою у людство, у гармонійність життя та надією на найкраще, що безпосередньо вплинуло на сюжетні та фабульні характеристики у малих ліричних жанрах поета:

Побудова особливого художнього образу ліричного суб'єкта, який проголошує беззаперечну віру у життєтворчі сили природи та людини, ушляхетлює почуття кохання, віри та сподівання на краще («Над парканами жовті віти» [14, 39], «Дитинство» [14, 36], «І ти ж колись як сонце був...» [14, 42], «Ми в ніч ввійшли. Зоря погасла нам» [14, 45], «Над джерелом, край теплої долини» [14, 30] та ін.).

Особлива тенденція до ритмічної та фонетичної упорядкованості, що направлена на повне відображення емоцій, душевних рухів ліричного героя та його хвилювання. Наприклад, у вірші-мініатюрі «... Як надра темряви твій зір...» автор майстерно за допомогою пунктуації та пуантів передає фрагментарність мовлення закоханого ліричного героя, поетично відображує преривність його дихання, внутрішню схвильованість: «... *Як надра темряви твій зір, // Як полум'я уста томлючі... // Надходить буря ... Ми самі ... // Весь світ у пільмі потопає ... // О мила, мила! Не томи ... // Несила ... Серце знемагає ...*» [14, 28].

Фрагментарне відображення оточуючої дійсності у віршах-мініатюрах, художнє зображення побутових сцен, сільських та міських пейзажів («Як темно стало. Десь сонце скрилось...» [14, 32], «Дитинство» [14, 36], «В моїй уяві образ твій...» [14, 36], «На Поділлі» [14, 29], «Над джерелом, край теплої долини» [14, 30] та ін.).

Вірш-мініатюра «... Тоді ж то, визволена з пільми...» зображує циклічність природи, її здатність до самооновлення та відродження. Автор моделює ідеальний світ, який обов'язково настане після війн та ворожнечі. Ліричний герой глибоко переконаний, що після будь-якого потрясіння приходить гармонія та почуття любові: «... *Тоді ж то, визволена з пільми, // Обмита в крові, // Зростить земля нам цвіт незнаний // І дасть плоди нові. // О ні, не буде кар і помсти, // І не проллється кров: // В очах зірниць світової Любов, // одна любов...*» [14, 29].

Малі ліричні жанри широко представлені у творчості Володимира Свідзінського, характеризуються оптимізмом, індивідуально-авторським осмисленням дійсності та зображенням ідеального світу.

Поетичні надбання Василя Стуса характеризуються філософічністю змісту, широким застосуванням художніх засобів, особливими жанровими формами. У малих ліричних формах можна виокремити наступні особливості сюжетно-композиційної та фабульної побудови:

Сюжетно-композиційна структура має складну будову: відсутня постійна рима, присутнє членування мовного потоку ліричного твору на прості короткі речення, що створює специфічний ритм («Верни до мене, пам'ятає моя!» [18, 201], «Ти тут. Ти тут. Геть біла, як свіча...» [18, 194], «Недовідомі закипають грози...» [18, 204], «Лискучі рури власним сяйвом спінуть...» [18, 187], «Ковчег твій – це похмурий саркофаг...» [18, 381] та ін.).

Філософське осмислення екзистенційних бінарних опозиційних пар: життя і смерті, кохання і ненависті, вірності та зради. Пафос смутку в поєднанні з вишуканими художніми засобами утворюють самобутню жанрову модифікацію вірша-мініатюри та стансів, які здатні найбільш чуттєво відобразити внутрішній конфлікт ліричного суб'єкта («І знов Господь мене не остеріг...» [18, 379], «Ковчег твій – це похмурий саркофаг...» [18, 381], «Ти десь за білим забуттям...» [18, 367], «Дерева – в маячні. Шалеле лопотіння...» [18, 352], «Ніч осідала і влягалася падолом...» [18, 332] та ін.).

Визначальну роль відіграє пафос роздумів про сутність життя в різних часових відрізках: минулому, теперішньому та майбутньому («Небо – як попіл, як сніг – дерева...» [18, 322], «Лискучі рури власним сяйвом спінуть...» [18, 187], «Ти десь за білим забуттям...» [18, С. 367], «Дерева – в маячні. Шалеле лопотіння...» [18, 352], «Ніч осідала і влягалася падолом...» [18, 332] та ін.).

Поетична «Недовідомі закипають грози...» включає ознаки вірша-мініатюри та стансів: з одного боку кожен рядок твору має закінчену думку, а з іншого цілісний текст типізує життєву картину ліричного суб'єкта, який визначає подальший вектор свого життєвого руху: «*Куди й пощо? Не відаю, не знаю. // Мідяногорла ремствує сурма. // Ідуть етапи — без кінця і краю. // Рече шафар. // На світ зійшла пільма...*» [18, 204].

Творчість Василя Стуса відзначається медитативністю, глибоким онтологізмом та пошуком аксіологічних орієнтирів.

У творчості Леоніда Талалая широкого поширення набув жанр вірша-мініатюри, в якому ліричний герой зображує глибоке осмислення дійсності, критично оцінює себе та навколишній світ, спробує віднайти вихід із скрутного життєвого становища. На сюжетно-композиційному та фабульному рівнях варто відзначити наступні риси, що притаманні малим ліричним жанрам в творчості поета:

Фрагментарне відображення сцени із життя ліричного героя, його внутрішній стан та переживання («Уже кінцева... недалеко...» [19, 33], «Ще недокурена цигарка...» [19, 18], «Вікно чорніє хрестовиною...» [19, 34], «Господи, який це жах...» [19, 29], «Глибока осінь. Вечір пізній...» [19, 32] та ін.).

Присутність екзистенційних мотивів в поетичних творах автора, глибоке осмислення несправедливості світу, пошук сенсу життя («Глибока осінь. Вечір пізній...» [19, 32], «І слів немає щось договорить...» [19, 18], «Уже кінцева... недалеко...» [19, 33], «Ще недокурена цигарка...» [19, 18], «Господи, який це жах...» [19, 29] та ін.).

Категорія пам'яті відіграє визначальну роль в творчості поета, щасливе минуле постає точкою відліку, яка визначає життєві та ціннісні орієнтири ліричного героя («Згадаю маму біля двору...» [19, 26], «Штурмане, піднімем якорі...» [19, 26], «За спогадом сунеться туга...» [19, 35], «Увесь поринувши у спогад...» [19, 35], «Ще недокурена цигарка...» [19, 18] та ін.).

Поетичний твір «І слів немає щось договорить...» відображає частину внутрішнього діалогу ліричного героя, його роздуми про сенс буття та подальші кроки у життя. Поезія має ознаки стансів, оскільки складається з коротких поетичних рядків, які мають завершену думку: «І слів немає щось договорить, // І сенсу говорить уже немає. // Усе, що так горіло, пригасає, // А все, що підкидаю, не горить...» [19, 18]. Об'єднуючим елементом стансів постає екзистенційна тематика та мистецька ідея. Ліричний герой сумнівається в сенсі існування, визнає втрату життєвої мети: «І сад на спаді. Й день уже на спаді, - // І метушусь, і зноу невпопад // Не знати що, шукаю в листопаді, // Потоптуючи сліпо листопад...» [19, 18].

Вірш-мініатюра «Господи, який це жах...» має структуру сповіді, в якій ліричний герой відображає свою та суспільну приреченість до складного життєвого шляху, невідвратно-сті нещастя та злиденності: «Господи, який це жах – // все життя не жити – виживати // і на старість з радістю бомжа // жалюгідні гривні рахувати, // прикидаючи: на чарку є!..» [19, 29]. Ліричний герой не скаржиться на скруту, проте визнає свій страх перед тим, що він може втратити сенс існування та постане на шляху приреченого злидаря як в духовному, так і в матеріальному вимірах: «Я не претендую й на своє, // і мені не треба вже нічого, // та зі мною невідступно жах, // бо здається, що й моя дорога // у таке ж нікуди, як в бомжа...» [19, 29].

Леонід Талалай у малих ліричних жанрах філософські осмислює життєвий шлях, визначає ціннісні орієнтири та намагається віднайти сенс людського існування.

ВИСНОВКИ

Сюжетно-композиційна та фабульна організація малих ліричних жанрів в творчості поетів ХХ століття вирізняється ускладненою побудовою та рядом характерних особливостей:

Жанри хоку, стансів та вірш-мініатюра характеризуються лаконічністю форми та вишуканістю змісту. У ХХ столітті відбулося поетичне переосмислення зазначених жанрів, внаслідок чого утворилися індивідуально-авторські модифікації, що поєднують ознаки вірша-мініатюри і стансів (Б. Ігор-Антонич, М. Вінграновський, М. Рильський, В. Стус), хоку та стансів (В. Герасим'юк, Л. Талалай).

Мотивна та фабульна структура малих ліричних жанрів складається з екзистенційних мотивів (В. Герасим'юк, В. Стус, Л. Талалай), інтимних мотивів, покликаних відобразити радість кохання (М. Вінграновський, В. Свідзінський, М. Рильський), відображення взаємозв'язків людини і природи (Б. Ігор-Антонич, В. Герасим'юк, М. Рильський, В. Свідзінський), зображення приреченості ліричного суб'єкта та його прагнення віднайти сенс буття та пізнати істину (В. Герасим'юк, В. Стус, Л. Талалай), критично оцінити себе на навколишню дійсність вирішити складний внутрішній конфлікт (Б.-І. Антонич, В. Герасим'юк, М. Рильський, В. Стус та Л. Талалай).

На сюжетно-композиційному рівні в малих ліричних жанрах присутні ознаки безсюжетної композиції (М. Вінграновський, В. Герасим'юк), композиційної фрагментарності (В. Свідзінський, Л. Талалай), тенденція до особливої ритмічної та фонетичної організації творів (М. Вінграновський, В. Свідзінський, М. Рильський), використання емфатичної виразності, ритмічних прискорень та уповільнень (М. Вінграновський, В. Свідзінський, Л. Талалай).

Утворення поетичних циклів, що складаються з традиційної форми стансів та їх поетичних модифікацій (Б.-І. Антонич, М. Вінграновський).

У запропонованій статті дослідження закономірностей функціонування та особливостей фабульної та сюжетно-композиційної організації малих ліричних жанрів не є вичерпним і потребує подальшого наукового осмислення. Окремим актуальним питанням залишається вивчення фонічної та стильової побудови стансів, хоку та віршів-мініатюр в індивідуально-авторських стилях поетів ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінграновський М. На Срібнім березі [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://virchi.narod.ru/poeziya/vinganovskiy.htm>
2. Герасим'юк В. Була така земля: поезії, поеми. – К., 2003. – 392 с.
3. Герасим'юк В. Поет у повітрі: вірші та поеми. – К., 2002. – 143 с.
4. Долин А.А. Японская поэзия на Западе: перевод – стилизация – адаптация // Взаимодействие литератур Востока и Запада: Сборник статей. – М., 1987. – С. 109-129.
5. Ігор-Антонич Б. Привітання життя [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://virchi.narod.ru/poeziya/antonich-zmist.htm>
6. Копилова Н.И. О многозначности термина «сюжет» в современных работах о лирике (к историографии вопроса) // Сюжет и композиция литературных и фольклорных произведений. — Воронеж, 1982. – С. 108-116.
7. Корнійчук В. Жанрова парадигма збірки „Semper tiro” І. Франка // Вісник. Львів, 2004. – Вип. 3, Ч. 2: Теорія літератури та порівняльне літературознавство. – С. 118 – 126.
8. Кочубей Ю. Освоєння східних форм в українській поезії ХХ століття // Урок української. – 2000. – №10. – С. 54-56.
9. Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К., 2007. – 752 с.
10. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста // Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии: Анализ поэт. текста / Ю.М. Лотман; М.Л.Гаспаров. – СПб.: Искусство – СПб, 1996. – 846 с.
11. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. – М., 1970. – 285 с.
12. Науменко Н.В. Образно-стильова поліфонія сучасного українського хоку [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1427/3/image.pdf>
13. Рильський М. Вибрані твори: лірика і поеми. – К., 1974. – 351 с.
14. Свідзінський В. Поезії. – К., 1986. – 349 с.
15. Семенюк Г.Ф. Версифікація: теорія і практика віршування / Г.Ф. Семенюк, А.Б. Гуляк, О.Є. Бондарева. – К., 2008. – 640 с.
16. Сильман Т.И. Заметки о лирике. – Л., 1977. – 223 с.
17. Скоць А. Буркунські станси Івана Франка // Тези доповідей шістнадцятої щорічної наукової конференції, присвяченої 145-річчю від дня народження Івана Франка (17–19 жовтня 2001 року). – Львів, 2002.
18. Стус В. Палімпсест. Вибране. – К., 2006. – 432 с.
19. Талалай Л. Безпритульна течія. – Чернівці, 2011. – 312 с.
20. Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика. – М., 1996. – 334 с.
21. Тынянов Ю.Н. Литературная эволюция. Избранные труды. – М., 2002. – 496 с.